

ТИПОВА ПРОГРАМА

підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Інклюзивне середовище: командна взаємодія та індивідуальна підтримка»

Розробник(и): ГО «Платформа ОСВІТИ», ЄДРПОУ 43830174

Рецензент(и): директор ГО "ПЛАТФОРМА ОСВІТИ" Ставіцька Г. О.

Термін дії програми: з 2025 до 2030 року

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність типової програми – Розвиток інклюзивної освіти вимагає від вчителів здатності адаптувати навчальні матеріали до потреб кожної дитини та співпрацювати у мультидисциплінарній команді.

Цільова група: Вчителі загальноосвітніх класів, асистенти вчителів, психологи, логопеди.

Обсяг (тривалість): Загальний обсяг підвищення кваліфікації за цією програмою в межах одного освітнього циклу становить від 2 до 30 годин (0,06–1 кредит ЄКТС) та визначається індивідуально залежно від кількості обраних слухачем освітніх компонентів (тем). Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. У кожному випадку у сертифікаті зазначається фактично пройдений обсяг годин та тематика навчання.

Особливості реалізації програми – Програма має модульну структуру та реалізується у вигляді окремих освітніх циклів. У межах одного освітнього циклу слухач обирає одну або кілька тем відповідно до власних освітніх потреб. Кожна тема є логічно завершеним освітнім компонентом та може реалізовуватися автономно. Підсумковий обсяг підвищення кваліфікації в межах одного циклу формується шляхом накопичення обраних тем і становить від 2 до 30 годин. Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. За результатами кожного освітнього циклу видається окремий документ про підвищення кваліфікації із зазначенням фактично пройдених годин та тематики навчання.

Форма (форми) підвищення кваліфікації: дистанційна

Мета підвищення кваліфікації – Розвиток інклюзивної компетентності педагогів для забезпечення рівного доступу до освіти.

Завдання підвищення кваліфікації:

- Методика модифікації та адаптації навчального змісту
- Організація сенсорного розвантаження в класі
- Етичні аспекти взаємодії з дітьми з ООП та їхніми родинami
- Командна робота фахівців супроводу

Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:

- інклюзивна компетентність
- психолого-педагогічна майстерність
- емпатія
- соціальна відповідальність

Очікувані результати підвищення кваліфікації: Педагоги оволодіють практичними навичками створення безбар'єрного навчання, що сприятиме успішній соціалізації та розвитку всіх учнів.

Оцінювання результатів підвищення кваліфікації - Оцінювання здійснюється на основі виконання рекомендованих практичних та самостійних завдань, участі в проєктній діяльності, тестування або підсумкової роботи відповідно до програми.

Документ про підсумки підвищення кваліфікації - Сертифікат або свідоцтво про підвищення кваліфікації встановленого зразка із зазначенням теми, обсягу годин та кредитів ЄКТС відповідно до вимог законодавства

2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Навчально-тематичний план відображає перелік можливих курсів (тем), що реалізуються в межах програми. Проходження всіх тем, наведених у плані, не є обов'язковим. Кожна тема є окремим освітнім компонентом і може реалізовуватися автономно.

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
1	Інклюзія. Практичні аспекти роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.	1	1-29	2-30
2	Супровід дитини з ООП в інклюзивно-освітньому просторі.	1	1-29	2-30
3	Дидактичний матеріал у роботі з дітьми з ООП	1	1-29	2-30
4	Особливості соціалізації учнів з особливими освітніми потребами. Інклюзія.	1	1-29	2-30
5	Творчі техніки навчання для дітей з мовленнєвими порушеннями.	1	1-29	2-30
6	Нейропсихологічний підхід в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами	1	1-29	2-30
7	Метафоричні асоціативні карти у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами	1	1-29	2-30
8	Інклюзія. Готовність педагогів та батьків дітей з ООП до взаємодії.	1	1-29	2-30
9	Робота вчителя інклюзивного класу в тандемі з асистентом вчителя.	1	1-29	2-30
10	Індивідуальна програма розвитку дитини. Інклюзія.	1	1-29	2-30
11	Принципи корекційної педагогіки. Як працювати з батьками дітей з ООП	1	1-29	2-30
12	Інклюзія. Що повинен знати учитель. Самоосвіта.	1	1-29	2-30
13	Створення інклюзивного освітнього середовища.	1	1-29	2-30
14	Візуальна підтримка учнів з ООП в інклюзивному освітньому середовищі	1	1-29	2-30
15	Практичні поради написання Індивідуальної програми розвитку та Індивідуальної навчальної програми для дитини з інтелектуальними порушеннями. Інклюзія	1	1-29	2-30
16	Інклюзія. Картки PECS - інструмент комунікації та візуальна підтримка.	1	1-29	2-30
17	Адаптація навчальної програми для дітей з ООП	1	1-29	2-30

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
18	Інклюзія. Розвиток комунікативної компетентності.	1	1-29	2-30
19	Нововведення організації інклюзивного навчання відповідно останніх змін.	1	1-29	2-30
20	Адаптація дитини з ООП в освітньому середовищі.	1	1-29	2-30
21	Корекційно-розвиткова робота з дітьми з ООП. Впровадження нейропсихологічного підходу.	1	1-29	2-30
22	Асистент вчителя. Формування знань про принципи та цінності інклюзії.	1	1-29	2-30
23	Принципи командної взаємодії в інклюзивному процесі.	1	1-29	2-30
24	Особливості організації інклюзивного навчання в ЗЗСО. Зміни у чинному законодавстві.	1	1-29	2-30
25	Будуємо мости до успіху: інклюзивна освіта для дітей з ООП в умовах воєнного стану.	1	1-29	2-30
26	Особливості освітнього процесу при роботі з дітьми ООП на уроках іноземної мови	1	1-29	2-30
27	Розвиток мовлення та комунікації у дітей з ООП	1	1-29	2-30
28	Моніторинг ІПР та критерії оцінювання	1	1-29	2-30
29	Моніторинг ІПР та критерії оцінювання. Підлаштування під конкретні потреби і можливості дитини з ООП.	1	1-29	2-30
30	Практичні рекомендації для успішного впровадження інклюзивного навчання у НУШ.	1	1-29	2-30
31	Робота фахівців при порушенні поведінки у дітей з ООП.	1	1-29	2-30
32	Читаємо англійською в умовах НУШ та інклюзії. Авторська методика Fun Stories та практичний досвід	1	1-29	2-30
33	Асоціативна методика навчання англійської в умовах НУШ. Інклюзія	1	1-29	2-30
34	Створення ситуації успіху для дітей з ООП у інклюзивному класі.	1	1-29	2-30
35	Урок мовно-літературної галузі для дітей з РАС. Інклюзія	1	1-29	2-30
36	Пізнавальна магія слів: Лексичний розряд для учнів з аутизмом. Інклюзія	1	1-29	2-30
37	Розвиток компетентностей вчителя-дефектолога. Практичні рекомендації по навчанню дітей з ООП в інклюзивному класі .	1	1-29	2-30
38	Висновок про комплексну оцінку дитини з особливими освітніми потребами, як основа для ІПР.	1	1-29	2-30
39	Комплексна взаємодія з учнями з особливими освітніми потребами. Інклюзія.	1	1-29	2-30
40	Організація інклюзивного навчання у закладі: покроковий алгоритм	1	1-29	2-30
41	Засади комплексного психолого-педагогічного втручання при розладах аутистичного спектра	1	1-29	2-30

№	Назва теми	Лекції, год	Самостійна робота, год (мін.-макс.)	Усього, год (мін.-макс.)
42	Дисграфія. Як учитель може допомогти учню на уроках української мови та літератури	1	1-29	2-30
43	Створення інклюзивного середовища для дітей з РАС	1	1-29	2-30
44	Розвиток творчих підходів до навчання. Допомога учням з письмовими труднощами	1	1-29	2-30
45	Біоенергопластика в системі корекційної роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення	1	1-29	2-30
46	Інтеграція каністерапії та собак емоційної підтримки в інклюзивну освіту: інноваційні підходи та результати	1	1-29	2-30
47	Інклюзивна освіта з чотирилапими помічниками: практичне використання тварин для підтримки учнів	1	1-29	2-30
48	Комплексний підхід у корекційній роботі: використання енергетичних методів для розвитку мовлення у дітей з ООП	1	1-29	2-30
49	Інклюзивне навчання: розвиток мовлення у дітей, від норми до порушень.	1	1-29	2-30
50	Стратегії навчання в інклюзивному класі для дітей з РАС	1	1-29	2-30
51	Індивідуальна програма розвитку - як ставити цілі і як їх досягти.	1	1-29	2-30
52	ІПР - інструкція до серця дитини: як створити ефективну індивідуальну програму розвитку.	1	1-29	2-30
53	Інклюзивна освіта: ми різні — ми рівні.	1	1-29	2-30
54	Рівні можливості у інклюзивному класі: цифрові, мовні та соціальні інструменти підтримки.	1	1-29	2-30

3. ЗМІСТ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ

Тема 1. Інклюзія. Практичні аспекти роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Ключові питання теми: Правила ведення документації асистента вчителя. Практичні поради.

Тема 2. Супровід дитини з ООП в інклюзивно-освітньому просторі.

Ключові питання теми: Сучасні школи, садочки ще не готові, деякі навіть не розуміють, що то таке інклюзія, ми є для того, щоб спільними зусиллями допомогти.

Тема 3. Дидактичний матеріал у роботі з дітьми з ООП

Ключові питання теми: Дати зрозуміти, що навіть найпростіші ігри є тою сходинкою до розвитку дитини з ООП

Тема 4. Особливості соціалізації учнів з особливими освітніми потребами. Інклюзія.

Ключові питання теми: Сучасна школа має бути готова до того, що дитина з особливими освітніми потребами за згодою батьків буде здобувати освіту серед інших дітей. Тому педагоги мають бути готові до таких змін, впроваджувати цю практику і не боятися змін. Легко навчити

здорову дитину, а ти спробуй навчити особливу.

Тема 5. Творчі техніки навчання для дітей з мовленнєвими порушеннями.

Ключові питання теми: При підготовці майбутніх вчителів, у попередні роки не було враховано необхідність володіння інклюзивною компетентністю. Однак, у сучасній школі просто неможливо організувати роботу учнів з особливими освітніми потребами не маючи базових знань з інклюзивної педпгоіки, не володіючи спеціальними методами та прийомами роботи з такими дітьми.

Тема 6. Нейропсихологічний підхід в корекційній роботі з дітьми з особливими освітніми потребами

Ключові питання теми: Інклюзивна освіта не може бути ефективною без індивідуального підходу до дитини з особливими освітніми потребами, про необхідність якого говорять вітчизняні та зарубіжні психологи. Науково-методичною базою індивідуалізації навчання може бути саме нейропсихологічний підхід до діагностики та розробки ефективних стратегій навчання та розвитку дитини. Нейропсихологія вивчає мозкові механізми психічних процесів і відповідно до виявлених особливостей розвитку пропонує певні шляхи корекції для конкретної дитини. В даний час нейропсихологічні методи все більше впроваджуються не лише в діагностичну, але і в корекційно-розвиткову роботу з дітьми з ООП. Існує цілий спектр методик, які активно застосовуються як при індивідуальній корекції, так і при груповій роботі, в тому числі в початкових класах школи. Основна сутність нейропсихологічного підходу полягає в співвідношенні актуального стану дитини з основними етапами формування мозкової організації психічних процесів, при цьому комплекс корекційних вправ для дітей складається відповідно до їх рівня розвитку та загальних закономірностей розвитку людського мозку.

Тема 7. Метафоричні асоціативні карти у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами

Ключові питання теми: Сучасна школа потребує нових методів, форм та інструментів роботи із дітьми. Метафоричні асоціативні карти є доволі гарною можливістю допомогти дитині з ООП висловити те, що важко, відштовхнутися від картинки та створити власний світ з посиланням на реальну картину подій.

Тема 8. Інклюзія. Готовність педагогів та батьків дітей з ООП до взаємодії.

Ключові питання теми: Сучасна школа і всі, хто є в ній, мають бути готові до того, що дитина з ООП має повне право здобувати освіту

Тема 9. Робота вчителя інклюзивного класу в тандемі з асистентом вчителя.

Ключові питання теми: Програма вебінару містить: права та обов'язки вчителя інклюзивного класу та асистента вчителя, види спільної діяльності, принципи, напрямки та форми взаємодії, законодавчу базу, особливості співпраці, побудова командної роботи вчителя та асистента вчителя в контексті функціонування інклюзивного освітнього середовища.

Тема 10. Індивідуальна програма розвитку дитини. Інклюзія.

Ключові питання теми: Основна мета загальноосвітнього навчального закладу, в якому впроваджується інклюзивне навчання - надання індивідуально-орієнтованої педагогічної, психологічної та соціальної допомоги дітям, що мають особливі освітні потреби - визначення конкретних навчальних стратегій та підходів до навчання, розвитку дитини з особливими освітніми потребами. Основна ціль ІПР — побудова якісного навчального процесу для дитини з особливими освітніми

потребами у відповідності до її реальних можливостей, виходячи з особливостей її розвитку та освітніх потреб. На сучасному етапі педагогічна спільнота, батьки розуміють, що освітня траєкторія дитини, яка потребує особливих освітніх підходів до розвитку і навчання, не може обходитись без створення Індивідуальної програми розвитку. Це питання спонукає до детального вивчення побудови програми, використання її можливостей та форм реалізації. А також прагнення до освоєння знань та активності педагогічної спільноти.

Тема 11. Принципи корекційної педагогіки. Як працювати з батьками дітей з ООП

Ключові питання теми: Найважливіші поняття й психологічні особливості консультування й педагогізації батьків дітей з особливостями психо-фізичного розвитку; базові принципи корекційної педагогіки, що є ефективними, як в роботі з усім класом, так і в сім'ї учня з ООП; як організувати середовище вдома та в школі для занять та навчання; визначення педагогами й батьками пріоритетів

Тема 12. Інклюзія. Що повинен знати учитель. Самоосвіта.

Ключові питання теми: Важливість самоосвіти у доробку педагога

Тема 13. Створення інклюзивного освітнього середовища.

Ключові питання теми: Уміння правильно використовувати висновки комплексної оцінки розвитку дитини для індивідуалізації процесу навчання, зокрема для розробки і реалізації ІПР. Знання і розуміння базових понять і принципів індивідуалізації процесу навчання. Застосування принципів індивідуалізації в плануванні та організації освітнього процесу для дітей з ООП, а також в оцінці результатів навчання.

Тема 14. Візуальна підтримка учнів з ООП в інклюзивному освітньому середовищі

Ключові питання теми: Методи, форми і технології використання візуальної підтримки в інклюзивному освітньому середовищі, а саме використання візуального розкладу, відеомодельовання, візуальних підказок та інших графічних зображень під час навчання учнів з особливостями розвитку. Також будуть представлені і продемонстровані різні види візуальної підтримки на прикладах візуальні таймери, таблиці, картки PECS, соціальні історії, шкала емоційного стану та спосіб їх використання в навчанні та вихованні учнів з ООП.

Тема 15. Практичні поради написання Індивідуальної програми розвитку та Індивідуальної навчальної програми для дитини з інтелектуальними порушеннями. Інклюзія

Ключові питання теми: Вчителі, які працюють у інклюзивних класах потребують практичних знань та умінь, що допоможуть при написанні ІПР та ІНП для дітей з ООП, які навчаються за адаптованою чи модифікованою навчальними програмами. Інформація, запропонована у виступі, допоможе з'ясувати хто і як має заповнювати розділи ІПР; як написати ІНП; як правильно сформулювати довгострокові та короткострокові цілі; які критерії оцінювання досягнень дітей з ООП; хто вирішує, які предмети модифікувати адаптувати; до кого можна звертатися по допомогу.

Тема 16. Інклюзія. Картки PECS - інструмент комунікації та візуальна підтримка.

Ключові питання теми: Програма включає в себе: мету використання та визначення системи альтернативної комунікації PECS, визначення цільової аудиторії, поетапну методiku впровадження в роботу, додаткові можливості використання системи PECS в інклюзивному освітньому середовищі складання візуального розкладу, використання поведінкового

ланцюжка, вирішення спірних питань при впровадженні карток PECS та практичні поради.

Тема 17. Адаптація навчальної програми для дітей з ООП

Ключові питання теми: Адаптація та модифікація програми для дітей з ООП

Тема 18. Інклюзія. Розвиток комунікативної компетентності.

Ключові питання теми: Часто молоді люди з особливими потребами є дуже талановитими, але, так само часто, вони не мають фізичної чи матеріальної можливості реалізовувати свої творчі ідеї. Безумовно, молодь з особливими освітніми проблемами не повинна залишатися без належної уваги. Адже історично так склалося, що вони часто позбавлені можливостей отримувати освіту поруч зі своїми однолітками з нормальним розвитком, їм часто відмовляють у доступі до творчих студій. Тому сьогодні одним із найважливіших явищ у сучасній освіті є рух за розвиток інклюзивного простору та інклюзивного суспільства.

Тема 19. Нововведення організації інклюзивного навчання відповідно останніх змін.

Ключові питання теми: Мета • Навчити: розуміти та відрізнити, можливі особливості розвитку дитини з особливими освітніми потребами та наявних освітніх труднощів; визначати інструментарій вимірювання ступеня їх прояву навчання у дитини з особливими освітніми потребами. • Зорієнтувати фахівців ІРЦ на оновлений зміст висновку про комплексну оцінку розвитку дитини. • Зорієнтувати педагогів на оновлений зміст індивідуальної програми розвитку учнів з особливими освітніми потребами ЗДО та ЗЗСО
Завдання: • розкрити поняття «визначення категорій типологій освітніх труднощів»; • опанувати стратегії організації першого рівня підтримки для дітей з особливими освітніми потребами у ЗДО та ЗЗСО; • охарактеризувати мету визначення освітніх труднощів у здобувачів освіти і надання їм підтримки в освітньому процесі на рівні закладу загальної середньої освіти; • визначити основні напрями роботи фахівців з різними категоріями дітей у ЗЗСО та ЗДО • ознайомити педагогів із оновленою формою індивідуальної програми розвитку ЗДО та ЗЗСО • ознайомити педагогів з оновленою формою висновку інклюзивно-ресурсного центру; • зорієнтувати педагогів на використання якомога більше доступних джерел для заповнення ІПР; • зорієнтувати педагогів на акценти кожного розділу ІПР.

Тема 20. Адаптація дитини з ООП в освітньому середовищі.

Ключові питання теми: Сучасна школа має бути готова до того, що дитина з особливими освітніми потребами за згодою батьків буде здобувати освіту серед інших дітей. Тому педагоги мають бути готові до таких змін, впроваджувати цю практику і не боятися змін. Легко навчити здорову дитину, а ти спробуй навчити особливу.

Тема 21. Корекційно-розвиткова робота з дітьми з ООП. Впровадження нейропсихологічного підходу.

Ключові питання теми: Інклюзивна освіта не може бути ефективною без індивідуального підходу до дитини з особливими освітніми потребами, про необхідність якого говорять вітчизняні та зарубіжні психологи. Науково-методичною базою індивідуалізації навчання може бути саме нейропсихологічний підхід до діагностики та розробки ефективних стратегій навчання та розвитку дитини. Нейропсихологія вивчає мозкові механізми психічних процесів і відповідно до виявлених особливостей розвитку пропонує певні шляхи корекції для конкретної дитини. В даний час нейропсихологічні методи все більше впроваджуються не лише в діагностичну, але і в корекційно-розвиткову роботу з дітьми з ООП. Існує цілий спектр методик, які активно застосовуються як при індивідуальній корекції, так і при груповій роботі, в тому числі в початкових класах

школи. Основна сутність нейропсихологічного підходу полягає в співвідношенні актуального стану дитини з основними етапами формування мозкової організації психічних процесів, при цьому комплекс корекційних вправ для дітей складається відповідно до їх рівня розвитку та загальних закономірностей розвитку людського мозку.

Тема 22. Асистент вчителя. Формування знань про принципи та цінності інклюзії.

Ключові питання теми: Професійний розвиток педагогічних працівників відповідно до державної політики у галузі інклюзивної освіти та забезпечення якості інклюзивного навчання

Тема 23. Принципи командної взаємодії в інклюзивному процесі.

Ключові питання теми: Професійний розвиток педагогічних працівників відповідно до державної політики у галузі інклюзивної освіти та забезпечення якості інклюзивного навчання

Тема 24. Особливості організації інклюзивного навчання в ЗЗСО. Зміни у чинному законодавстві.

Ключові питання теми: 1. Організація інклюзивного навчання у 2022-2023 н.р. 2. Актуальні зміни до чинного законодавства в частині інклюзивного навчання

Тема 25. Будуємо мости до успіху: інклюзивна освіта для дітей з ООП в умовах воєнного стану.

Ключові питання теми: Курс України на європейську інтеграцію вимагає перегляду пріоритетів державної політики у сфері освіти, зокрема впровадження таких підходів до навчання дітей з особливими освітніми потребами, які базувались на засадах рівних можливостей та доступу до якісної освіти. Організація інклюзивного навчання в умовах децентралізації. Як краще забезпечити якісну освіту своїм вихованцям з урахуванням основних тенденцій та ресурсів щодо здобуття освіти осіб з особливими освітніми потребами

Тема 26. Особливості освітнього процесу при роботі з дітьми ООП на уроках іноземної мови

Ключові питання теми: Сучасний світ диктує безліч нових правил при роботі в навчальному закладі. Так, щороку збільшується кількість дітей з ООП, та розширюється спектр нозологій, тому сучасний вчитель повинен завжди бути готовим до змін, які диктує життя.

Тема 27. Розвиток мовлення та комунікації у дітей з ООП

Ключові питання теми: 1. Створення безпечного інклюзивного середовища 2. Підтримка дітей з ООП в освітньому процесі в частині розвитку мовлення 3. Практичні аспекти розвитку навичок комунікації у дітей з ООП

Тема 28. Моніторинг ІПР та критерії оцінювання

Ключові питання теми: Шлях до успіху учня з особливими освітніми потребами, до якого долучилась велика кількість фахових спеціалістів, виглядає як американські гірки з перепонами. Ми спостерігаємо за учнем в умовах школи пильно, щоб не упустити необхідні нам моменти. Ми цілою командою супроводу складаємо та реалізуємо індивідуальний освітній маршрут. Саме тут і зараз ми маємо можливість оцінити ефективність наших методів та прийомів у роботі. Саме від висновків пройденого шляху залежать наші подальші дії, адже маршрут учня продовжується.

Тема 29. Моніторинг ІПР та критерії оцінювання. Підлаштування під конкретні потреби і можливості дитини з

ООП.

Ключові питання теми: Шлях до успіху учня з особливими освітніми потребами, до якого долучилась велика кількість фахових спеціалістів, виглядає як американські гірки з перепонами. Ми спостерігаємо за учнем в умовах школи пильно, щоб не упустити необхідні нам моменти. Ми цілою командою супроводу складаємо та реалізуємо індивідуальний освітній маршрут. Саме тут і зараз ми маємо можливість оцінити ефективність наших методів та прийомів у роботі. Саме від висновків пройденого шляху залежать наші подальші дії, адже маршрут учня продовжується.

Тема 30. Практичні рекомендації для успішного впровадження інклюзивного навчання у НУШ.

Ключові питання теми: Інклюзивне навчання вважають альтернативою інтернатній системі. А це означає, що всі учні можуть навчатися в школах за місцем проживання, в загальноосвітніх класах, в яких в разі необхідності їм буде надаватися підтримка як у навчальному процесі, так і з перепланування школи, класів, програм і діяльності з тим, щоб всі учні без виключення навчалися і проводили час разом. Під час мого виступу я поділюся практичним досвідом навчання дитини з ООП в інклюзивному класі початкової школи.

Тема 31. Робота фахівців при порушенні поведінки у дітей з ООП.

Ключові питання теми: Поведінкові порушення є надважливою проблемою у сфері психічного здоров'я дітей та молоді. Вони пов'язані з порушенням соціального розвитку дитини, розвитку здатності регулювати свою поведінку та емоції, узгоджуючи її з загальними правилами та нормами, потребами та почуттями інших осіб, що оточують дитину. Поведінкові розлади становлять перешкоду повноцінному розвитку дитини, її академічній, професійній, соціальній самореалізації — втім цим проблемам можна запобігти, вчасно їх виявивши, надавши кваліфіковану поетапну допомогу та корекцію. На жаль, часто наявність поведінкових проблем та розладів у дитини веде до осудження самої особи, відкинення соціальним середовищем — а це лише суттєво збільшує ризик наростання подальшої ускладненої ситуації з поведінкою. Розлад поведінки відрізняється від типової поведінки у процесі розвитку, відбувається частіше і викликає проблеми у більш ніж одній ситуації. Впливає на шкільне та сімейне життя, а також може ускладнити дружбу та інші стосунки з однолітками.

Тема 32. Читаємо англійською в умовах НУШ та інклюзії. Авторська методика Fun Stories та практичний досвід

Ключові питання теми: Як розпочати процес вивчення англійської мови, коли більшість учнів зупиняються ще на першому етапі - читання слова?! Тобто, легше запам'ятати вимову слова та його значення, користуючись картинками та асоціативною історією, але як саме навчитися читати швидко та не гальмувати процес вивчення англійської?! Як відомо, вивчення англійської мови розпочинається ще з перших класів. Нова українська школа - це безмежний простір для вчителів проявити свою фантазію та вміння аби здобувачі освіти з задоволення та легкістю запам'ятовували потрібний матеріал та уміли його відтворити. Опираючись на теорію та практику асоціативної методики, яка дієво працює при вивченні лексики та граматики, чому б не перенести цей метод на вивчення правил читання?! Тобто, створити ряд асоціативних картинок та історій до них, які б логічно прояснювали правила читання.

Тема 33. Асоціативна методика навчання англійської в умовах НУШ. Інклюзія

Ключові питання теми: Як розпочати процес вивчення англійської мови, коли більшість учнів зупиняються ще на першому етапі - читання слова?! Тобто, легше запам'ятати вимову слова та його значення,

користуючись картинками та асоціативною історією, але як саме навчитися читати швидко та не гальмувати процес вивчення англійської?! Як відомо, вивчення англійської мови розпочинається ще з перших класів. Нова українська школа - це безмежний простір для вчителів проявити свою фантазію та вміння аби здобувачі освіти з задоволення та легкістю запам'ятовували потрібний матеріал та уміли його відтворювати. Опираючись на теорію та практику асоціативної методики, яка дієво працює при вивченні лексики та граматики, чому б не перенести цей метод на вивчення правил читання?! Тобто, створити ряд асоціативних картинок та історій до них, які б логічно пряснювали правила читання.

Тема 34. Створення ситуації успіху для дітей з ООП у інклюзивному класі.

Ключові питання теми: Створення інклюзивного освітнього середовища, надає кожній дитині можливість отримати якісну та індивідуалізовану освіту, сприяючи розвитку її потенціалу та соціально-емоційного самопочуття. Програма передбачає знайомство педагогів із формами та методам роботи, які сприятимуть розвитку соціальних навичок дитини з ООП, включаючи співпрацю, комунікацію та взаємодію, щоб діти вчилися жити та навчатися разом.

Тема 35. Урок мовно-літературної галузі для дітей з РАС. Інклюзія

Ключові питання теми: 1 особливості кожного рівня підтримки на соціоадаптаційних труднощах; 2 особливості впровадження та реалізації спеціальних методів та технік у навчальному та корекційному процесі; 3 практичні поради щодо напрямків роботи фахівців з учнем з РАС

Тема 36. Пізнавальна магія слів: Лексичний розряд для учнів з аутизмом. Інклюзія

Ключові питання теми: 1 особливості кожного рівня підтримки на соціоадаптаційних труднощах; 2 особливості впровадження та реалізації спеціальних методів та технік у навчальному та корекційному процесі; 3 практичні поради щодо напрямків роботи фахівців з учнем з РАС

Тема 37. Розвиток компетентностей вчителя-дефектолога. Практичні рекомендації по навчанню дітей з ООП в інклюзивному класі .

Ключові питання теми: Сучасна школа відчуває потребу в отриманні практичних знань та умінь, а також чітких зрозумілих алгоритмів роботи, що дають змогу швидкого реагування в умовах роботи в інклюзивному класі з дітьми із ООП різних нозологій. Навчальний курс створено таким чином, щоб забезпечити спільне бачення всіма учасниками освітнього процесу виникнення можливих проблемних ситуацій та дати можливість організувати в інклюзивному класі максимально ефективну роботу відповідно до індивідуальних особливостей кожної дитини.

Тема 38. Висновок про комплексну оцінку дитини з особливими освітніми потребами, як основа для ІПР.

Ключові питання теми: Вивчення структури комплексної оцінки .

Тема 39. Комплексна взаємодія з учнями з особливими освітніми потребами. Інклюзія.

Ключові питання теми: Вивчення структури комплексної оцінки .

Тема 40. Організація інклюзивного навчання у закладі: покроковий алгоритм

Ключові питання теми: 1. Нормативно-правове забезпечення впровадження інклюзивної освіти у закладі. 2.Зміни у документації закладу. 3.Документація асистента вчителя/вихователя. 4.Команда

психолого-педагогічного супроводу. 5.Висновок ІРЦ як джерело інформації для забезпечення якісної освіти осіб з ООП.

Тема 41. Засади комплексного психолого-педагогічного втручання при розладах аутистичного спектра

Ключові питання теми: Програма лекції охоплює основні характеристики та прояви розладів аутистичного спектра РАС. Окреслюються ключові принципи комплексного психолого-педагогічного підходу, зокрема індивідуальні навчальні плани та поведінкові стратегії. Розглядаються методи розвитку соціальних та комунікативних навичок. Педагогам надаються практичні рекомендації щодо адаптації навчального середовища для дітей з РАС.

Тема 42. Дисграфія. Як учитель може допомогти учню на уроках української мови та літератури

Ключові питання теми: На сьогоднішній день дедалі більше учнів стикаються з труднощами у письмі, зокрема через дисграфію — специфічне порушення письма, що суттєво впливає на якість навчання. В умовах сучасної освіти, яка орієнтована на розвиток мовленнєвих і комунікативних навичок, здатність учнів грамотно писати є важливим аспектом їхньої успішної адаптації в суспільстві. Тема є особливо важливою для вчителів української мови та літератури, оскільки саме на уроках цього циклу виявляються найбільш очевидні прояви дисграфії. Розуміння особливостей роботи з такими дітьми дозволяє не тільки поліпшити їхні академічні результати, але й сприяти емоційному комфорту та соціальній адаптації.

Тема 43. Створення інклюзивного середовища для дітей з РАС

Ключові питання теми: Програма лекції охоплює основні характеристики та прояви розладів аутистичного спектру РАС. Окреслюються ключові принципи комплексного психолого-педагогічного підходу, зокрема індивідуальні навчальні плани та поведінкові стратегії. Розглядаються методи розвитку соціальних та комунікативних навичок. Педагогам надаються практичні рекомендації щодо адаптації навчального середовища для дітей з РАС.

Тема 44. Розвиток творчих підходів до навчання. Допомога учням з письмовими труднощами

Ключові питання теми: На сьогоднішній день дедалі більше учнів стикаються з труднощами у письмі, зокрема через дисграфію — специфічне порушення письма, що суттєво впливає на якість навчання. В умовах сучасної освіти, яка орієнтована на розвиток мовленнєвих і комунікативних навичок, здатність учнів грамотно писати є важливим аспектом їхньої успішної адаптації в суспільстві. Тема є особливо важливою для вчителів української мови та літератури, оскільки саме на уроках цього циклу виявляються найбільш очевидні прояви дисграфії. Розуміння особливостей роботи з такими дітьми дозволяє не тільки поліпшити їхні академічні результати, але й сприяти емоційному комфорту та соціальній адаптації.

Тема 45. Біоенергопластика в системі корекційної роботи з дітьми з тяжкими порушеннями мовлення

Ключові питання теми: Робота з дітьми з ООП потребує постійного саморозвитку та самовдосконалення педагогів, пошуку нових форм, методів, прийомів, засобів корекційного впливу для отримання позитивних результатів. Програма побудова таким чином, щоб розкрити особливості дітей з тяжкими порушеннями мовлення, допомогти зрозуміти на скільки важливий комплексний підхід у роботі з ними та вказати на особливості роботи з використанням біоенергопластики

Тема 46. Інтеграція каністерапії та собак емоційної підтримки в

інклюзивну освіту: інноваційні підходи та результати

Ключові питання теми: Сучасна інклюзивна освіта потребує комплексних та інноваційних рішень для забезпечення ефективного включення дітей з обмеженою функціональністю чи особливими освітніми потребами у навчальний процес. Каністерапія та залучення спеціально підготовлених собак емоційної підтримки – це сучасні методики, які сприяють гармонійному розвитку когнітивних навичок, емоційної стійкості та формуванню комфортних соціальних зв'язків. Навчальний курс досліджує практичні аспекти застосування каністерапії в освітньому середовищі, демонструючи її вплив на всі сторони інклюзії: учнів, педагогів, батьків та освітні спільноти. Особливу увагу приділено результатам у покращенні міжособистісної взаємодії, формуванні навичок співпраці та створенні сприятливого навчального середовища.

Тема 47. Інклюзивна освіта з чотирилапими помічниками: практичне використання тварин для підтримки учнів

Ключові питання теми: Сучасна інклюзивна освіта потребує комплексних та інноваційних рішень для забезпечення ефективного включення дітей з обмеженою функціональністю чи особливими освітніми потребами у навчальний процес. Каністерапія та залучення спеціально підготовлених собак емоційної підтримки – це сучасні методики, які сприяють гармонійному розвитку когнітивних навичок, емоційної стійкості та формуванню комфортних соціальних зв'язків. Навчальний курс досліджує практичні аспекти застосування каністерапії в освітньому середовищі, демонструючи її вплив на всі сторони інклюзії: учнів, педагогів, батьків та освітні спільноти. Особливу увагу приділено результатам у покращенні міжособистісної взаємодії, формуванні навичок співпраці та створенні сприятливого навчального середовища.

Тема 48. Комплексний підхід у корекційній роботі: використання енергетичних методів для розвитку мовлення у дітей з ООП

Ключові питання теми: Робота з дітьми з ООП потребує постійного саморозвитку та самовдосконалення педагогів, пошуку нових форм, методів, прийомів, засобів корекційного впливу для отримання позитивних результатів. Програма побудова таким чином, щоб розкрити особливості дітей з тяжкими порушеннями мовлення, допомогти зрозуміти наскільки важливий комплексний підхід у роботі з ними та вказати на особливості роботи з використанням біоенергопластики

Тема 49. Інклюзивне навчання: розвиток мовлення у дітей, від норми до порушень.

Ключові питання теми: Вплив мовлення на навчальний процес та соціалізацію. Етапи формування звуковимови, лексики, граматики та зв'язного мовлення. Методи діагностики мовленнєвих порушень

Тема 50. Стратегії навчання в інклюзивному класі для дітей з РАС

Ключові питання теми: Сучасний заклад освіти потребує ефективних технологій навчання дітей в інклюзивному класі; методичних рекомендацій щодо адаптації навчального середовища; методичних прийомів, що уможливають забезпечення навчальних потреб учнів в інклюзивних умовах закладу загальної середньої освіти; порад, що сприятимуть удосконаленню інклюзивної практики.

Тема 51. Індивідуальна програма розвитку - як ставити цілі і як їх досягти.

Ключові питання теми: Інклюзивна освіта не стоїть на місці, а йде вперед! Діти з особливими освітніми потребами мають свою програмку розвитку, як квиток до успішного навчання! Дати зрозуміти вчителям-предметникам, що вони також мають докласти зусилля, щоб створити ІПР!

Тема 52. ІПР - інструкція до серця дитини: як створити ефективну індивідуальну програму розвитку.

Ключові питання теми: Інклюзивна освіта не стоїть на місці, а йде вперед! Діти з особливими освітніми потребами мають свою програмку розвитку, як квиток до успішного навчання! Дати зрозуміти вчителям-предметникам, що вони також мають докласти зусилля, щоб створити ІПР!

Тема 53. Інклюзивна освіта: ми різні — ми рівні.

Ключові питання теми: Практичні кейси у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, поради де брати ресурси, щоб не вигоріти.

Тема 54. Рівні можливості у інклюзивному класі: цифрові, мовні та соціальні інструменти підтримки.

Ключові питання теми: Практичні кейси у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами, поради де брати ресурси, щоб не вигоріти.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові документи:

1. Закон України Про вищу освіту
2. Закон України Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій
3. Закон України Про дошкільну освіту
4. Закон України Про загальну середню освіту
5. Закон України Про інноваційну діяльність
6. Закон України Про наукову і науково-технічну діяльність
7. Закон України Про наукову і науково-технічну експертизу
8. Закон України Про освіту
9. Закон України Про позашкільну освіту
10. Закон України Про професійно-технічну освіту
11. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні
12. Національна доктрина розвитку освіти
13. Положення про державний вищий навчальний заклад
14. Положення про дистанційне навчання
15. Положення про інститути післядипломної педагогічної освіти
16. Положення про організацію навчального процесу
17. Постанова кабінету міністрів України від 28.03.2002 № 379 Про затвердження Державної програми "Вчитель"

Основна література:

1. Абетка інклюзивності і толерантності: науково-популярне видання ІГО «Соціальна синергія». Київ: Видавництво «Теза», 2020. 30 с. URL: <https://bit.ly/3FQSmDs>
2. Алгоритм дій місцевих органів виконавчої влади органів місцевого самоврядування, органів управління освітою, керівників закладів освіти щодо забезпечення укриття учасників освітнього процесу. URL: <https://bit.ly/3YnKDDS>
3. Бівол О. С. Проблемно-пошукові методи навчання на уроках у початкових класах як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів. Таврійський вісник освіти. 2012. № 3 (39). С. 103-107.
4. Бондарчук Л. І. Методику підказує текст/навчальний посібник. Тернопіль: Мальва. ОСО, 2001. 160 с.

5. Борисенко В. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підхід. 2017. URL: <https://bit.ly/3hxpBSJ>
6. Бурдун В.М. Стратегічне планування. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П.Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
7. Волківська Д. А. Сучасні підходи до визначення лідерства. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Педагогічні науки. 2014. Вип. 115. С. 45-47.
8. Вчимося вчитися та критично мислити. Нестандартні завдання за темами тижнів до курсу «Я досліджую світ». 1 клас. / авт. - упоряд. Н.В.Маценко, Н.В.Свір. Харків : вид. група «Основа», 2019. 133 с.
9. Вчимося читати. Навч.-розв. посіб. для дітей 4-6 років. У двох частинах. К.: «Фенікс», 2020. Ч.1. 272с. з іл. <https://www.shelestova.com.ua/product/vchymosya-chytaty/>
10. Гуревич Р. С. Формування інформаційної компетентності майбутніх учителів засобами мультимедійних технологій. Наукові записки. Серія: Педагогіка. 2007. С. 38-41.
11. Державний стандарт початкової освіти. URL: <http://surl.li/wqqd>
12. Екстрена медична допомога / За ред. Г.Г. Роціна. Київ: Поліграф. книга, 2009. 138 с.
13. Європейське мовне портфоліо (методичний посібник). URL: <http://surl.li/eakzd>
14. Євтух М.Б., Черкашина Т.В. Педагогічна система самопізнання і особистісно-професійного самовдосконалення : підручник. Черкаси : Видав. Чабаненко Ю.А., 2017. 348 с.
15. Закони екології Коммонера. URL: https://pidru4niki.com/1960120837942/ekologiya/zakoni_ekologiyi_kommonera
16. Іванік О. Рівний рівному ; посібник для менторів І Іванік О., Каравай А., Гейнек- Даргаргулія М., Лашук Ю., Кнюпа Ю. - Київ, 2018. - 57 с. - URL : <https://insha-osvita.org/article/posibnyk-dlia-mentoriv-rivnyi-rivnomu/>
17. Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти: керівництво для тренерів: навч.-метод. посіб. Київ, 2018. 174 с.
18. Інструменти для оцінювання рівня безпеки, комфорту та здоров'я школи і планування змін. URL: <https://bit.ly/3kLtGkM>
19. Ковбасюк Ю. В. Державне управління : підручник : у 2 т. Київ ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.
20. Конвенція про права дитини. 1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text
21. Конституція України. Основний закон. Київ, 1996.
22. Литвиненко Г., Клясен Н. Управління проектами: сутність та особливості застосування в освіті. Рідна школа. 2017. №11-12. С. 39-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2017_11-12_9
23. Мартинець Л. А. Управління професійним розвитком учителів : навч.-метод. посіб. / Л. А. Мартинець. - Вінниця : ДонНУ, 2016. - 87 с. Внутрішня система забезпечення якості освітньої діяльності: стандарти та рекомендації. - URL : <https://cutt.lv/prnvgJh>
24. Меморандум співпраці між усіма учасниками освітнього процесу: педагогами, учнями та батьками. URL: <https://bit.ly/3zxHqYt>
25. Навчальна кінезіологія: проста гімнастика для мозку. URL: <https://bit.ly/3XKqdVt>
26. Наказ МОНУ № 1313 «Деякі питання організації та проведення супервізії» від 18 жовтня 2019 р. 2020 р., № 69, Т. 1. С.73.
27. Нова українська школа : методика навчання інтегрованого курсу «Українська мова» у 1-2 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного навчання : навчально-методичний посібник / М. Вашуленко. Київ : Видавничий дім «Освіта», 2019. 192 с.
28. Нова українська школа : розвиток критичного мислення учнів початкової школи : навчально-методичний посібник / О.Пометун. Київ : Вид. дім «Освіта», 2020. 192 с.

29. Організація і методика соціально-педагогічного тренінгу : методичні рекомендації. Уклад. О. М. Шевчук. Умань, 2010. 37 с.
30. Організація роботи з розв'язання проблеми насильства в школі: навчально-методичний посібник / упорядники: Дубровська Є. В., Ясеновська М. В.; редакційна група: Алексеєнко М. К., Дендебера М. П., Соловйова О. Д. Київ: Huss, 2011. 96 с.
31. Палеха Ю. І. Етика ділових відносин. Київ: Кондор, 2008. 356 с.
32. Піщун С.Г. Позитивний ресурс власного «Я» в координатах професійної діяльності майбутнього педагога. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2019. Вип. 32. С. 367-372.
33. Половенко О. В. Безперервна освіта педагога за індивідуальною освітньою траєкторією : навчально-методичний посібник / О. В. Половенко, Л. М. Кірішко. - Кропивницький, 2018. - 60 с.
34. Порошенко М. та ін. Інклюзивна освіта: навчальний посібник.. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2019. 300 с.
35. Поспелова Т. Розвиток лідерського потенціалу керівника закладу середньої освіти : навч. посіб. Київ : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. 36 с.
36. Про анкету самооцінювання : наказ Державної служби якості освіти України від 29 березня 2021 № 01-11/26. URL: <https://sqe.gov.ua/law/pro-anketu-samoocinyuvannya/>
37. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 27.12.2019 № 1133). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>.
38. Про деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників : Постанова КМУ від 21.08.2019 № 800 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМУ від 27.12.2019 №1133). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>.
39. Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти : Наказ МОН України від 13.07.2021 № 813. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0813729-21#Text>
40. Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 №2205, зареєстровано в Міністерстві юстиції України 10.11.2020 за №1111/35394. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>
41. Про Національну стратегію розбудови безпечного і здорового освітнього середовища у новій українській школі : указ Президента України від 25.05.2020 №195/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/195/2020#Text>
42. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 р. № 2145-VIII. Голос України. 2017. 27 верес. (№ 178-179). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
43. Програма PISA (програма міжнародного оцінювання учнів). Вісник. Тестування і моніторинг в освіті. 2011. № 11-12. С. 39-68. URL: <http://surl.li/edklu>
44. Проектування індивідуальної освітньої траєкторії професійного розвитку педагога : збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Біла Церква, 13 червня 2019 р.) / Упор. Л. А. Литвиненко. - К., 2019.- 189 с.
45. Розвиваємо громадянські компетентності з 1 класу / під заг. ред. Н.Бібік, М.Араджионі. Київ : ФОП «Парашин К.С.», 2018. 880 с.
46. Рябова З.В., Кравченко Г.Ю. Метод проєктів у розвитку якості початкової освіти. Харків : Вид-во «Ранок», 2013. 144 с.
47. С. 9-14.
48. Сайт. Державна служба якості освіти. Інституційний аудит. URL: <https://sqe.gov.ua/>
49. Сак Т. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з

особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навчальний курс та науково-методичний посібник Київ: СПД-ФО Парашин І., 2011. 101 с. URL: <https://cutt.ly/lnUhQDL>

50. Сак Т. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навчальний курс та науково-методичний посібник Київ: СПД-ФО Парашин І., 2011. 101с. URL: <https://cutt.ly/lnUhQDL>
51. Северинова А.М., Якуша Л.Г. Фізика на кухні. Експеримент в домашніх умовах. Програма курсу за вибором з фізики для 8 класу. Черкаси: ЧОПОПП, 2021. 16 с.
52. Сенчина Н. Г. Формування педагогічної рефлексії учителів гуманітарних спеціальностей у післядипломній освіті : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2019. 22 с.
53. Сич Т. В. Управління людськими ресурсами закладу освіти : [навч. посібник для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за освітньою програмою «Управління навчальним закладом» спеціальності 073 «Менеджмент»] І Т. В. Сич // Держ. закл. «ЛНУ імені Тараса Шевченка». - Старобільськ, 2021. - 283 с.
54. ТОБТО : Абетка неформальної освіти, фасилітації і тренерства // За заг. ред. Наталії Трамбовецької. -Київ, 2017. -53 с.
55. Удовицька Т. А. «Кліпове мислення» молоді: особливості прояву у процесі навчання (до постановки проблеми). Вища освіта України : теорет. і наук.-метод. часопис. Вип. 31. Т. VIII (50). Інститут вищої освіти НАПН України, 2013. С. 407-416.
56. Управління особистими фінансами : навчальний посібник / Н.А. Ясинськаю. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2015. 352 с.
57. Фідкевич О., Богданець-Білоskalенко Н. Нова українська школа : теорія і практика формування оцінювання у 3-4 класах закладів загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. Київ : Генеза, 2020. 96 с.
58. Цифрова трансформація освіти і науки [Електронний ресурс] : сайт. URL: <https://bit.ly/3iZgvys>
59. Шевчук А.С. Інтегрована відповідальність, або Зони впливу різних фахівців на музичне виховання дітей. Музичний керівник. 2020. № 4. С. 4-10.
60. Ягенська Г.В. Формування дослідницьких умінь учнів 7-9 класів на уроках та в позакласній роботі з біології / Г.В. Ягенська. Луцьк. 105 с.
61. Як підвищити креативність? Тренінг, спрямований на формування креативності. Шкільний світ. 2007. № 23-24. С. 19-35.
62. Ehsan Taebi. Reflection in a Spontaneous World. URL: <http://surl.li/eakxc>
63. What Is Flipped Learning? URL: <http://surl.li/eakyu>

Додаткова література:

1. Автономія як шлях до ефективного менеджменту школи. Методичні рекомендації. / Сеїтосманов А., Фасоля О., Мархлевські В. Київ, 2019, 47 с.
2. Державний стандарт початкової освіти : постанова КМУ від 21.02.2018 № 87 (у редакції постанови КМУ від 24.07.2019 №688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF>
3. Доброго ранку! Ми раді, що ви тут! Посібник для педагогів про проведення ранкових зустрічей. Всеукраїнський фонд «Крок за кроком», 2016. 52 с.
4. Зеленська Л. Д. Мовно-комунікативна компетентність учителя-коуча, ментора, тьютора, фасилітатора (на прикладі програми «Освітологія»). Молодь і ринок. № 9(195). 2021 С. 16-20.
5. Лесько О. Й., Прищак М. Д., Залюбівська О. Б., Рузакова Г. Г. Етика ділових стосунків : навчальний посібник. Вінниця: ВНТУ, 2011. 310 с.
6. Любченко Н. В. Потенціал кластерних механізмів в управлінні освітою в умовах децентралізації влади. Вісник післядипломної освіти. Серія:

Управління та адміністрування. 2016. Вип. 2 (31). С. 65-81.

7. Машовець М.А., Науменко М.С. Особливості емоційно-ціннісного спілкування в сучасній українській сім'ї. Молодий вчений. 2018. № 8.1 (60.1). С. 80 - 84.
8. Онопрієнко О. Нова українська школа : інноваційна система оцінювання результатів навчання учнів початкової школи : навчально-методичний посібник. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 208 с.
9. Освітнє лідерство : від теорії до практики : монографія / За наук. рсд. В. Р. Міляєвої ; Київський університет імені Бориса Грінченка [Електронне видання]. - Київ ; Кривий Ріг : вид. Р. А. Козлова, 2021. -296 с.
10. Пометун О. І. Нова українська школа: розвиток критичного мислення учнів початкової школи : навч.-метод. посіб. Київ : Вид. дім «Освіта». 2020. 192 с.
11. Про деякі питання організації надання професійної підтримки та допомоги педагогічним працівникам (здійснення супервізії) у сфері загальної середньої освіти : Наказ МОН від 20.09.2024 №1349. URL: <https://bit.ly/4gz4fh2>
12. Северинова А.М. Забезпечення ефективного освітнього процесу під час викладання фізики і хімії. Педагогічний вісник. 2020. №3 (101). С.41-45.
13. Стіл Дж., Мередіт К., Темпл Ч. Методична система «Розвиток критичного мислення у навчанні різних предметів»: Підготовлено для проекту «Читання та письмо для розвитку критичного мислення» / Науково-методичний центр розвитку критичного та образного мислення «Інтелект». Київ: Міленіум, 2001. 104 с.
14. Технології розвитку критичного мислення учнів / Кроуфорд А., Саул В., Метьюз С., Макінстер Д. / Наук. ред., передм. О.І.Пометун. Київ: Плеяди, 2006. 220 с.
15. Траутманн, Франц. Керівництво по інтервізії. Інститут Трімбос (Інститут психічного здоров'я і залежностей Голландії). Управління ООН по наркотикам і злочинності. Проектне Бюро в Балтійських країнах, 2010. 18 с.
16. Хобзей Павло. Директор школи має вести колектив до змін. Освіта.ua. URL: <http://osvita.ua/school/reform/55280/>
17. Boissard P. L'évaluation formative: un outil de progression. URL: <http://surl.li/ealag>
18. Rubin, S., & Schechter, N. (1997). Exploring the social construction of bereavement : Perceptions of adjustment and recovery in bereaved men. American Journal of Orthopsychiatry, 67, 279-289.